

Codeseda e a Garda Civil

Luís Manuel Ferro Pego
leonvenera@hotmail.es

José Manuel Bértolo Ballesteros
joberba4@hotmail.com

Resumo. Neste artigo recóllese o paso da Garda Civil por Codeseda, a súa evolución e situación da casa-cuartel, así como a historia persoal de cada garda civil. Ao mesmo tempo, ofrécese un panorama da vida social e económica da parroquia a mediados do século xx e da situación actual.

Abstract. This article describes the passage of the Civil Guard through Codeseda as well as its evolution, the situation of the barracks and the personal history of each civil guard. It also gives an overview of the social and economic life of the parish in the mid-20th century and the current situation.

Este artigo está dedicado á memoria daqueles gardas civís que estiveron destinados no posto da Garda Civil de Codeseda e ás súas familias; sen a súa axuda sería imposible escribir estas liñas.

Ao mergullarse neste artigo atopará o querido lector que dalgúns gardas civís faise unha revisión extensa, mentres que doutros é máis cativa. De acordo coa Lei de Protección de Datos, o Arquivo da Garda Civil non pode facilitar información dos expedientes dos gardas a quen carece de parentesco con eles ou por ter finado dentro dos últimos cincuenta anos, o que obriga a facer unha busca dos familiares, para que estes soliciten do devandito arquivo as Follas de Servizo. E como nalgúns casos non se puido contactar con algún familiar, isto limitou o alcance da investigación.

Codeseda, ao remate da guerra civil Española, era unha parroquia pertencente ao concello da Estrada, pero que dependía do posto da Garda Civil de Forcarei. As parroquias de Codeseda, Arca, Souto, Sabucedo, Liripio, Ribela, Parada e Nigoi, situadas xeograficamente

entrambos os concellos, eran coñecidas naquela época como «Zona da Montaña», pois comprendían un feixe de lugares espallados con vías de comunicación moi precarias, xa que só se podía acceder a moitos dos lugares a pé ou a cabalo.

Para resolver calquera trámite ante a Garda Civil, os veciños tiñan necesariamente que trasladarse a unha distancia considerable facendo o treito moitas veces a pé e, polo contrario, cando era necesaria a presenza da forza armada, esta non acudía coa celeridade precisa por carecer de medios de transporte. Despois de moitas peticións solicitadas por médicos, industriais, cregos, mestres, etc., os xefes da Comandancia da Garda Civil de Pontevedra decidiron establecer en Codeseda unha unidade destacada: velaí o destacamento da Garda Civil, que dependía do posto da Garda Civil de Forcarei.

Este Destacamento instálase en Codeseda no ano 1948. Naqueles momentos un dos seus principais cometidos era o servizo en persecución dos maquis, entre os que estaba o célebre Benigno Andrade, alias Foucellas, que foi executado o 7 de agosto de 1952. Outros servizos eran as correrías pasando polos pobos da demarcación e tendo presentación en distintos puntos, así como o servizo de orde pública, evitando cinzarradas (con motivo dun casorio dun viúvo ou viúva), acudindo a romarías e verbenas e outros eventos, chegada e saída do correo, ou corrixindo infraccións á lei de caza e pesca, así como ao Código de Circulación.

Estaba formado este destacamento por un cabo e catro gardas e albergábase nos baixos da casa que daquela ocupaba a familia Albela. Para recoñecer o inmovible hai que dicir que foi onde se instalou o primeiro taller mecánico de automóbiles de Antonio Picallo. Este cuartel carecía de vivendas e, dadas as condicións precarias das dependencias, no ano 1951 pasa para os baixos da casa de José Álvarez, que co pasos dos anos sería a Casa-Cuartel. Este cuartel dispoñía de pavillóns de solteiros pero carecía de vivendas para casados. O 15 de decembro do ano 1953 pasan a ocupar un inmovible que será a Casa-Cuartel da Garda Civil de Codeseda.

Na primavera de 1951 fíxose entrega por parte do concello da Estrada dunha bandeira nacional e celebrouse ese día unha misa so-

lemne e unha parada militar. Non faltou aos actos o señor alcalde da Estrada, don Miguel de la Calle Sáenz, quen portaba a bandeira, así como altos mandos da benemérita, demais autoridades e numerosos veciños. Unha fermosa moza actuou como madriña, lendo un emotivo discurso. A tal moza era Purificación Pena Chicharro, filla do médico don José Pena Eirín, promotor incansable, xunto con outros veciños, da implantación do destacamento da Garda Civil en Codeseda.

Por informacións orais facilitadas polo bo amigo don Amancio Novoa González, garda civil que prestou os seus servizos nos primeiros momentos da chegada da Garda Civil a Codeseda, esta unidade carecía da correspondente imaxe da Virxe do Pilar, polo

que de novo aparece o médico don José Pena Eirín, promovendo a venda dunhas rifas para o sorteo dun reloxo e poder así recadar diñeiro para mercar a imaxe da Pilarica. Esta imaxe, unha vez pechado o posto, no mes de outubro do ano 1968, foi trasladada para o cuartel da Garda Civil da Estrada, por iso alí hai dúas imaxes da Virxe do Pilar; unha atópase nas dependencias da Intervención de Armas e outra nunha fornela á entrada das dependencias oficiais.

Co paso dos anos e ao aumentar considerablemente o número de veciños dentro da demarcación do destacamento, facíase necesaria unha unidade que puidese prestar o servizo que demandaba a poboación, polo que foi necesario facer unha nova petición para a creación dunha unidade, coñecida co nome de posto. Creouse unha xunta parroquial composta polo alcalde de barrio don Enrique Piñeiro, o crego don Enrique Triñanes e o mestre Basilio Couceiro, quen, apoiados polo alcalde da Estrada, don Miguel de la Calle Sáenz, e a Corporación, apelan ao capitán da Garda Civil da Estrada para que elevase esta petición á superioridade. A xerarquía da Garda Civil efectivamente viu a conveniencia de elevar á categoría de posto o destacamento que rexía naquel momento. Para iso foi preciso

Entrega de bandeira á Garda Civil de Codeseda. Foto cedida polos irmáns Pena Chicharro.

Selos de destacamento e posto. 1953.

buscar un edificio que reunise unhas boas condicións co fin de poder instalar a Casa-Cuartel da Garda Civil.

Corría o ano de 1952 cando se realizan os primeiros trámites para o aluguer dun inmoible e así permutar o destacamento en posto da Garda Civil. Con data 19 de abril de 1952 consúmase o arrendo dun local, aparecendo representado o concello da Estrada polo alcalde don Miguel de la Calle Sáenz e como propietario do inmoible, sito na carballeira onde se celebraban as feiras na Sagrada-Codeseda, don Luís Rodríguez Taboada, comprometéndose o concello a pagar 500 pesetas mensuais polo aluguer do citado inmoible por unha duración de cinco anos, sempre que se fixesen as reformas indispensables para o destino de Casa-Cuartel. Foron testemuñas o médico don José Pena Eirín e o crego don Enrique Triñanes, grandes impulsores do proxecto. Este acordo foi aprobado polo Pleno do concello da Estrada o día 28 do mesmo mes. Un ano despois o concello require a don Luís Rodríguez Taboada, a fin de rescindir o contrato de aluguer, por non levar a cabo as obras que debería ter realizado no acondicionamento do edificio.

Un novo contrato de aluguer para a Casa-Cuartel da Garda Civil foi redactado con data 31 de xullo de 1953, sendo asinado polo novo alcalde da Estrada don Manuel Campos Paseiro, este como representante do Concello, e por outra banda por don José Álvarez Gómez, veciño de Codeseda, como propietario dun inmovible de planta baixa, piso alto e faiado, sito no lugar de Sagrada en Codeseda, que limitaba ao norte coa casa de don Jesús Fuentes, ao sur cun patio doutra casa propiedade do arrendador e coa fachada cara á estrada xeral de Vilapouca á Estrada. A Corporación Municipal, en sesión plenaria de 8 de maio autoriza ao señor alcalde para a formalización do contrato deste inmovible para ser destinado a Casa-Cuartel de Codeseda. O aluguer sería por un período dun ano sen prexuízo de prórroga e por un total de 750 pesetas mensuais. Era preciso realizar obras de acordo coas instrucións recibidas dos mandos do Corpo, axustándose a un plano, do que se entregou unha copia a don José Álvarez Gómez.

Na sesión ordinaria de 26 de agosto de 1953, apartado 2º, recóllese un

Escrito da Comisión Parroquial Codeseda sobre adquisición mobiliario Casa Cuartel Guardia Civil. D. Manuel Leal Caramés, carpintero, con residencia en Codeseda (La Estrada), hace el presente presupuesto del importe del mobiliario necesario para el Puesto de la Guardia Civil de esta residencia.

Mobiliario

Por un fichero de pino	800	pesetas
Por una mesa escritorio de idem	400	
Por cinco sillas	250	
Por un sillón de pino tapizado	300	
Por una tablilla de órdenes de idem	150	
Por un colgador pequeño de idem	50	
Por el rótulo de la Casa-Cuartel de la Guardia Civil	250	
Por idem. Todo por la Patria	250	
Suman	2.450	
Descuento del 1% de pagos al Estado	24,50	
Importe líquido	2.425, 50	
Valor aproximado de la máquina	4.000	
Total	6.425, 50	pts

Codeseda 16 de agosto de 1953.

Sabemos polo contrato que a casa xa se atopaba retellada, branqueada e con cristais, ademais das portas e pechaduras, e equipada

Entrega de bandeira en Codeseda, 1951. Foto cedida polos irmáns Pena Chicharro.

con cinco cociñas económicas (cociñas de ferro para leña), o cal nos confirma que xa estaba adaptada ás necesidades dunha Casa-Cuartel. Tomouse posesión da Casa Cuartel da Garda Civil o 15 de decembro de 1953.

O posto da Garda Civil de Codeseda estaba situado á entrada do pobo vindo da Estrada, entre o café de Isolino Sieiro Vilas, coñecido como *Casino da Montaña*, e a casa de comidas *Bar de Manolo*. Hoxe en día atópase este edificio en ruínas, co tellado derrubado, portas tapiadas con bloques de formigón, ventás moi vellas e cristais escachados. Nos seus mellores días tres balcóns do primeiro andar resaltaban a súa fachada principal; no balcón do medio ondeaba a bandeira e baixo esta o letreiro CASA CUARTEL DE LA GUARDIA CIVIL «TODO POR LA PATRIA». Tiña tres portas na planta baixa, sendo a principal a do medio, e á dereita desta no exterior había un banco de pedra. A distribución da planta baixa era como segue: sala de armas, despacho do comandante de posto e dúas vivendas. Na planta primeira dúas vivendas, unha a do cabo comandante de posto e a outra dun garda. No ático outra vivenda, o que facían un total de cinco vivendas.

O Concello da Estrada tiña establecido unhas normas de indemnización para as forzas da Garda Civil que, por escasear as vivendas na Casa-Cuartel, tiñan que alugar vivendas fora do mesmo. No ano 1952 no rural era de 50 pesetas e na vila da Estrada era de 75 pesetas.

Ao ser elevado o destacamento a rango de posto no ano 1953, o cadro de persoal será de catro gardas e un cabo. A demarcación que tiña asignada o posto da Garda Civil de Codeseda estaba integrada polas parroquias de Tabeirós, Nigoi, Parada, Vinseiro, Ribela, Liripio, Sabucedo, Codeseda, Souto, Arca, Tomonde e Quireza, estas dúas últimas parroquias pertencentes ao concello de Cerdedo.

Se nos trasladamos a eses tempos, ao preguntarnos o porqué do interese de ter un posto da Garda Civil en Codeseda, vemos que a causa principal era dispoñer dunha forza estable en Codeseda e non

Edificio da Casa Cuartel na actualidade.

unha forza destacada, pois esta última en calquera momento, por necesidades do servizo noutras poboacións, podería ser retirada.

Ao remontarnos a eses días faremos unha breve pero profunda reflexión daquela época. Recordemos que por entón a poboación de Codeseda era de 1.626 veciños espallados polos lugares da parroquia deste xeito: Abragán 76 veciños, Barro 86, Bouzas 52, Bugalleira 22, Campos 90, Codesal 44, Codeseda 42, Coto 24, Currelo 10, Currelos 56, Devesa 36, Filgueiras 18, Fontenlo 95, Fornos 15, Fragoso 45, Grela 134, Insuela 61, Marcenlos 112, Monteagudo 50, Outeiro 52, Portela 71, Quintas 150, Sagrada 80, Vilaboa 98 e Xubrei 107.

En Codeseda celebrábanse dúas feiras mensuais, segundo e cuarto domingo, grandes en concurrencia de xente e gando, e abundante mercado de cereais; das máis importantes do concello, ás que acudían multitude de persoas de todas as clases sociais e nas que habitualmente sucedían altercados, roubos, pelexas, discusións, insultos, etc.

Estaban establecidas en Codeseda por aquela época cinco casas de comidas, ademais doutras dúas que abrían as súas portas só os días de feira para facer unhas pesetas. Era tal a afluencia que os pro-

pietarios non daban atendido a todos os comensais por carecer de aforo, a pesar de servir os primeiros xantares sobre as doce da mañá e rematando ben pasadas as catro da tarde.

A feira propiamente dita tiña un espazo na carballeira no centro da Sagrada. Na súa marxe dereita comezaban uns pendellos ou cubertos, ao rematar a propiedade de Francisco Eirín, onde se expoñían os artigos perecedoiros en ringleiras. Pola carballeira había espalladas banquetas de pedra que facían de mesas de exposición das mercadorías e produtos do campo. Unhas reformas na carballeira nos anos setenta destruíu este patrimonio por orde do crego don José Barreiro, así que os pendellos e banquetas pasaron a formar parte da extinguida arquitectura popular.

Tiña Codeseda naqueles tempos unha farmacia que rexía don Francisco Eirín Torres, dous médicos: don José Pena Eirín e don José Fernández Ferrín, dous veterinarios: Dalmacio Díaz e Francisco Prieto García, e presumiamos de contar cos mellores compostores da comarca de Tabeirós: o entrañable e benquerido señor Manuel (de Parrondo), Manuel de la Iglesia, e a señora Sofía Sangiao. Había tamén un garda forestal, Luís Ferro Cortes, un gardarríos, Alfonso Castro Constenla, unha cartería e telégrafo a cargo do señor Cayetano Parada e logo, na mesma casa desde o ano 1966, o teléfono público; dous peritos, José Andión Barros e José Carballeda Gómez, unha barbería rexentada polo señor Benigno Soto Magariños, un reloxeiro señor José Rodríguez e dúas casas de peiteados de mulleres: a perruqueira Fina Leal Caramés e posteriormente, coa tecnoloxía máis avanzada da época, fai a súa apertura, a perruquería de Margarita Guerra García, aberta o 4 de novembro de 1964.

Unha excelente ferraxaría era atendida pola señora Avelina Garrido e o señor Pepe Eirín, que á súa vez desempeñaba un dos oficios mais antigos e fermosos da nosa terra, o de ferreiro. Un dito famoso deste ferreiro era: *se non queres que che queimen as muxicas, cheira o cu ao ferreiro*, que viña a dicir que, se non queres que te abrasen as muxicas, ponte detrás do ferreiro. Tamén había un mago da fotografía, o retratista señor José Ramos Garrido, axudado en moitas ocasións pola súa filla Dorita. Unha casa ao estilo dos grandes almacéns, xa que tiña de todo, era a casa de Cabaleiro rexentada por Argimi-

ro Cabaleiro Rivadas e a súa dona Veneranda Cabaleiro Cerviño, que se instaláron en Codeseda no ano 1940, ofrecendo todo tipo de xénero desde un instrumento musical ao enxoval máis variado da cociña, accesorios de todas clases, xoguetes, ferramentas ou o mellor pano. Unha zapatería, rexida polo señor Ramiro Penela, e tres zapateiros, o señor Manuel Rodríguez, o señor Secundino Beiro Maneiro, e o señor Ramón Capeáns, así como varios zoqueiros, Jesús Quintillán Graña, Salvador, e Pablo Varela, entre outros.

Dispuña Codeseda de dúas xastrerías, *La elegancia de Liñeira*, que co paso dos anos sería a de Carlos de Quintillán, e outra moi principal, recoñecida en todo Galicia, a coñecida como *Alta Xastrería Bugallo*, que ata se anunciaba nos mellores cines de todo o país. José Bugallo Cabada era unha persoa versátil, tiña a representación exclusiva de Philips-Alfa, bicicletas BH e seguros Lucero. Entre o elenco das modistas a máis coñecidas estaban Carmen Couceiro, Irene Neira Loureiro, Sira Cortizo, María Vázquez López, coñecida como Maruja de Consuelo, e Pura Penela que tiña taller no Carballiño- Quintas. Logo foron modistas Rosa Penela Abeijón e Dolores Capeáns Garrido.

A tenda de panos e mercería *Casa Clementina* era un comercio de tecidos e paquetería rexentada por Cayetano Parada. Había varios café-ultramarinos como a antiga *Casa Ignacio*, rexida polo señor José Penela e a señora Matilde Teida, que ofrecía ultramarinos, viños, comidas e hospedaxe; *El Encanto*, rexido por Juan Vilas Filloy, con paquetería, tecidos, ultramarinos, comidas e especialidade en viños; *Bar Morgade*, rexido por José Morgade e a súa dona Alsira Vilaboa, especialista en café exprés e licores finos; *Bar Sieiro*, baixo a dirección de Isolino Sieiro Vilas, tamén con café exprés e licores finos; *Casa de Manolo*, con xantares e bebidas, rexentada polo señor Pepe Álvarez Gómez e a señora Manuela Fraiz; *Casa o Panadeiro*, rexida polo señor Alfonso Fernández e a señora Elvira González, onde se podían degustar bocadillos e viños do ribeiro; *Casa Nieves*, rexentada por Nieves Nogueira Garea, con viños e licores; a súa especialidade era o café sen culler; *Viúva de Pérez*, para comidas, viños e licores; *Casa Felicitas*, antiga casa *Morgade*, rexentada por Felicitas Eiras e Manuel Porto, que era ultramarinos e bar.

E noutro orde de labores, había dous serradoiros o de Manuel e Luís Sieiro, e o do outro irmán Miguel Sieiro no Arnado. Dúas carpinterías, a do señor José Durán, «Pepe das caixas», chamado así porque ademais de ser carpinteiro tiña a funeraria, e que era veciño da Consolación, vindo a diario a traballar ao seu taller de carpinteiro en Codeseda. Tamén estaba a carpintería de José Leal Caramés, así como un taller de carpintería no Carballiño, onde se facían carros do país, do señor José e o señor Perfecto.

Un taller mecánico estaba rexentado por Antonio Picallo e na actualidade polo seu fillo Moncho. O labor de arrieiro estaba representado na persoa de Manuel Eirín. Había tamén unha carnicería, a de Andújar, tres panaderías que cocían pan de trigo, unha rexentada por Alfonso Fernández e a outra que se anunciaba: *para pan bo e barato Panadería Valle*, situada na Devesiña, ademais da que tiña o señor Benito do Forno no Codesal. Unha tenda de ultramarinos que compraba os produtos do campo, coñecida como a tenda da señora Dolores da Regenga (Dolores Vázquez) e por suposto dous estancos, xa que naqueles tempos se fumaba. Un almacén de material de construción e abonos minerais de Sieiro e Rivas S.L.

Por aquela época chegaba todos os días a Codeseda un persoeiro moi querido e apreciado por todos, este era o señor Manuel (Manuel Fontenla Carnota), veciño da parroquia de Arca, que a diario facía o percorrido saíndo todas as mañás (fixera sol, tronara ou chovera) de Arca, pasando por Souto e Codeseda. Sempre acompañado dun cabalo que tiraba dun carro cargado de caldeiras do leite; este señor era o encargado de recoller o leite e entregalo na do Panadeiro de Codeseda, onde se facía a recollida para LARSA.

Con respecto ao lecer, hai que dicir que gozabamos dun cine que tiña por nome *Progreso*, sendo o propietario Manuel Constenla Magán, e á saída mercábanse churros no local que atendía a señora Dolores dos Vilas. Dous salóns de baile, o de Vilaboa, que logo pasou a mans da súa irmán Alsira Vilaboa e o seu home José Morgade, —e que posteriormente foi a casa tenda-bar de Felicitas Eiras e Manuel Porto—, e o famoso salón de baile *O Panadeiro*, onde se celebraban grandes xantares para vodas e eventos, así como a casa dos Vilas, onde se facían celebracións. Lembremos o salón de baile *O Paraíso*,

Celebración relixiosa en Codeseda, 1957. Cortesía de Marisé García.

rentado por Josefa Gómez e Manuel Tato, que se atopaba no lugar de Xubrei; neste lugar había tres tabernas: onde estaba o salón de baile, a de Quivén e a de Silva. No lugar da Portela atopábanse dúas tabernas a de Eloi, e a de Cadavid.

Amén de celebrar as festividades do patrón san Xurxo, san Amaro, san Antonio, Nosa Señora de Guadalupe, san Roque e san Brais, por proximidade gozabamos das festas como a Asunción e san Miguel en Arca, a rapa das bestas de Sabucedo, san Bieito en Montillón, Saleta en Souto, Candelaria en Quireza, Nosa Señora da Consolación en Tabeirós, Santa Mariña en Ribela, etc.

No eido do ensino contaba a parroquia de Codeseda con seis escolas, catro unitarias e dúas mixtas. Dúas escolas unitarias estaban na Sagrada, unha de meniñas rexida pola mestra dona Dolores Aguado Martínez (dona Lola) e a de meniños, que era propiedade do mestre e farmacéutico don Francisco Eirín Torres, e alí foi mestre tamén don Basilio Couceiro. No lugar das Quintas había dúas escolas unitarias, para os rapaces; o seu mestre era don José Ferro Cerviño, sucedéndolle don Antonino Barros Gómez, e para as meniñas a mestra era dona Agripina Caramés Giadas. E dúas escolas mixtas na Grela con don Andrés Antonio Canitrot Alonso de mestre e des-

Volta ciclista. Meta en Codeseda. Cedida por Luís Arenaz Coronas.

pois dona Sara Couceiro Rodríguez, e na Portela escola mixta con dona Teresa Blas Obelleiro por mestra, entre outras.

Había en Codeseda coches de aluguer a cargo de J. Ferreira e un camión de transportes de Lino Cachafeiro, ademais dos autobuses de liña regular, o de J. Quibén e *Sieiro e Rivas*, que acudían ás feiras e mercados, como Santiago, A Estrada, Moraña, etc., e tamén cando se organizaban excursións. Desde Codeseda saía todos os días un autocar que facía o recorrido Codeseda-Pontevedra por Campo Lameiro, pertencente á empresa *Ferro*, que con posterioridade pasou a mans da empresa *Plus Ultra* e na actualidade pertence á empresa *Cuiña* (Rías Baixas), que fai o percorrido desde Silleda ata Pontevedra, pasando pola Estrada, Codeseda e Campo Lameiro. Outra empresa era *La Estradense* que facía o percorrido de Soutelo de Montes á Estrada pasando por Codeseda sobre as 8 da mañá, e logo enlazaba na Estrada cos que partían en dirección a Santiago e Pontevedra. Pola tarde facía o percorrido á inversa, é dicir, A Estrada-Soutelo de Montes pasando por Codeseda sobre as 19 horas. A mediodía había unha Estradense que partía da Estrada ás 13,20 horas para Codeseda, e saía da citada parroquia ás 14 horas para a capital da vila.

A Garda Civil carecía de seguridade social, pois esta non chega ao Instituto Armado ata principios dos anos oitenta. Eran atendidos en casos de enfermidade polo médico don José Fernández Ferrín, inspector municipal de Sanidade, de aí que en febreiro de 1955 este

dirixise unha instancia á alcaldía da Estrada, solicitando retribución pola atención á Garda Civil de Codeseda e familiares.

A Garda Civil deixou unha fonda lembranza entre a veciñanza de Codeseda. Algúns Gardas Cívís contraeron esponsais con mozas desta parroquia ou da demarcación, como o cabo Francisco Enríquez Flórez e os gardas Ramón Rodríguez Porto, Ángel Vega Ranilla, Alfonso Fernández Salgado e Amancio Novoa González. Pero isto tiña un grave prexuízo, pois ao casar na demarcación do posto, se os familiares da moza eran comerciantes, industriais, etc., corrían o risco de ter que pedir novo destino ou ser destinados fóra de forma forzosa, ao aplicarlle a suposta incompatibilidade.

O posto da Garda Civil permanecerá en Codeseda ata o día 26 de outubro do ano 1968, sendo os últimos en formar parte desta Unidade o cabo Comandante de Posto don Aurelio Toresano Fenollosa e os Gardas Cívís don Gerardo Crende Lago, don Antonio Fernández Rodríguez e don Ramón Sampetro Rivera. A demarcación do Posto da Garda Civil de Codeseda, así como os seus membros, pasaron a formar parte do posto da Garda Civil da Estrada.

O ingreso na Garda Civil facíase por un período de tres anos, podendo contraer outro novo compromiso cada catro anos. Este sistema permaneceu vixente ata finais dos anos 70 do pasado século. Moitos dos integrantes da Benemérita eran fillos de gardas cívís, coñecidos como fillos do Corpo e, como consecuencia da absorción do Real Corpo de Carabineiros do Reino pola Garda Civil, por Lei de 15 de marzo de 1940, os fillos dos Carabineiros eran admitidos tamén como fillos do Corpo. Isto podémolo apreciar nos gardas cívís que desempeñaron o cargo no cuartel da Garda Civil de Codeseda.

No que atinxe ao cargo de garda primeiro, o ascenso facíase a dedo. Mantendo a gradación dentro da Compañía á que pertencía o Posto, unha vez destinado fóra da mesma perdía o grao, e volta a exercer de garda segundo. Hoxe esta gradación está a extinguirse. Entre os membro da Benemérita era moi común comentar que os únicos que ascendían a dedo na Garda Civil eran os xenerais e os gardas primeiros.

As diferentes categorías de unidades eran o destacamento, no que o mando recaía nun cabo o un garda; o posto, do que estaba á

fronte un cabo, sarxento ou brigada, segundo o criterio do mando; a liña, mandada por un tenente; a compañía cun capitán ao mando, e a comandancia na que o primeiro xefe sería un tenente coronel e de segundo xefe un comandante. O tercio, mandado por un coronel e, para rematar, a zona, baixo a autoridade dun xeneral.

Cabos comandantes de posto de Codeseda

Francisco Enríquez Flores

Nado en Valencia de Alcántara (Cáceres) o 18 de decembro de 1922, era fillo do Carabineiro do Reino Manuel Enríquez Machado e Peregrina Flores Estélez, naturais de Valencia de Alcántara.

Contraeu matrimonio na igrexa parroquial de San Xurxo de Codeseda o 29 de maio de 1952 con dona Dolores Álvarez Fraíz tendo por testemuñas do enlace a Juan Rodríguez López, José Fuentes Rivas e Lisardo Caramés.

Ingresa na Garda Civil no Colexio de Gardas Xoves da Garda Civil, con data 1 de marzo de 1943. Procedía do posto de Catoira, e como cabo 1º da Garda Civil pasou destinado a Codeseda ao mando da unidade destacada nesta parroquia no ano 1948 e permanece no mesmo ata o ano de 1952, en que se lle aplica a incompatibilidade por ser os seus sogros propietarios do *Bar Manolo*, pasando destinado para o posto da Garda Civil de Cambados. Con data 1 de xuño de 1953 comeza a prestar servizo no posto da Garda Civil da Estrada, onde o concello lle concede a subvención de axuda ao aluguer dunha vivenda. Nos anos 70, primeiro de tenente e logo como capitán, estivo destinado como mestre na Academia da Garda Civil de Tráfico en Madrid. Logo foi xefe da Garda Civil de Tráfico na comandancia de Ourense. Retírase co grao de Capitán, en posesión de varias felicitacións e condecoracións. Finou en Ourense o día 10 de novembro de 2017.

Claudio Hermida Fernández

Nacido o 8 de xullo de 1913 en Asperelo (Rodeiro), fillo de Severino Hermida e de Carmen Fernández Conde, naturais de Santa Eulalia e San Martiño de Asperelo, parroquias ambas do concello de Rodeiro.

Procedente da Caixa de Recrutas de Pontevedra, o 18 de febreiro de 1934 causa alta no Rexemento de Cabalería N° 2 da gornición en Alcalá de Henares. O 28 de outubro de 1935 pasa á situación de dispoñibilidade do servizo activo. Foi mobilizado o 9 de agosto de 1936 no servizo activo no Rexemento de Artillería n° 15 e o 12 de outubro prestou xuramento de fidelidade á bandeira en Pontevedra. Saíu para a fronte de Asturias e en 1937 segue na mesma situación, tomando parte en todas as operacións de guerra. En marzo é promovido ao ascenso de cabo de Artillería e logo a sarxento provisional de Artillería o 18 de agosto de 1938. O 14 de febreiro de 1939 pasa a prestar os seus servizos en Vigo, onde permanece ata rematar a campaña. Con data 20 de marzo de 1939 foille concedida a Medalla Militar Colectiva. Por reorganización do exército, en outubro de 1940, pasa destinado ao Rexemento de Artillería n° 29, de nova creación en Pontevedra. O 27 de agosto de 1941 é destinado ao Rexemento de Artillería n° 30 de Tetuán (Marrocos).

O 8 de setembro de 1941 presenta instancia solicitando o ingreso na Garda Civil e con data 20 de xaneiro de 1942 foi destinado á Benemérita en concepto de garda segundo de infantería, causando alta en febreiro na Comandancia de Costas da Garda Civil de Xixón (Asturias), sendo destinado ao posto de Llaranes. O 30 de novembro de 1942 é destinado á Comandancia de Costas e Fronteiras de Pontevedra, prestando os seus servizos no posto da Ramallosa (Nigrán), onde se incorpora o día 19 de decembro de 1942. Destinado ao posto de Pontevedra o 1° de maio de 1943, en 1944 é destinado á Plana Maior da Comandancia Mixta de Pontevedra. O 22 de setembro de 1947 preséntase na Academia Rexional de Instrución do Escorial para realizar o curso de cabo, regresando o 23 de decembro unha vez rematado o curso con aproveitamento e con antigüidade de 27 de decembro 1947. En febreiro de 1948 é destinado á comandancia da Garda Civil de Ourense, prestando os servizos no posto de Ourense onde é promovido a cabo primeiro por antigüidade o 30 de decembro 1948. Baixa na comandancia de Ourense o 29 de marzo de 1950, ao ser destinado para a Comandancia de Fronteiras da Garda Civil de Pontevedra, onde causa alta en abril prestando servizo no posto de Bouzas, cesando o 28 de marzo de 1952, pois é destinado ao posto

de Codeseda, a onde se incorpora o día 17 de abril. Concédelle o concello da Estrada unha gratificación para axuda da vivenda de 50 pesetas a partir do mes de maio de 1952. Entrega o mando o 28 de febreiro de 1955, pois causa baixa no posto de Codeseda e alta no posto de Pontevedra, incorporándose o 9 de marzo. Do 17 ao 29 de marzo de 1956 foi a Madrid en comisión de servizo. Examínase o 20 de outubro para prestar servizo en especialistas, resultando apto. Con data 2 de xaneiro de 1961 ascende a sarxento e é destinado ao posto de Bueu, incorporándose e facéndose cargo do mando o 10 de febreiro. Concédesele a Cruz da Constancia ao Servizo, recompensada con 1.200 pesetas anuais a partir do 1º de febreiro de 1961. Pasa destinado para a Plana Maior do Terzo de Pontevedra o 28 de xuño, incorporándose o 5 de xullo do mesmo ano. É ascendido a sarxento primeiro o 2 de xaneiro de 1964. Concédesele a Cruz da Constancia ao Servizo, que supón 4.000 pesetas anuais. O 9 de xuño de 1967 ascende a brigada. Pasa a situación de retirado o 20 de xullo de 1967. Acontece o óbito de Claudio en Pontevedra o 12 de febreiro de 1969.

En novembro de 1952 tivo un fillo nacido en Codeseda chamado Jesús Hermida González, que segue a profesión paterna de Garda Civil, na actualidade retirado.

Francisco García Cascallar

Viu a luz en Caldas de Reis o 28 de setembro de 1923, fillo de José Manuel e Manuela.

Cabo 1º da Garda Civil, estivo destinado en Codeseda entre 1955 e 1959, pasando destinado para o posto da Garda Civil da Estrada. Pasa a situación de retiro¹ o 1 de outubro de 1979.

O seu pasamento tivo lugar na Estrada o 30 de xaneiro de 2018 e foi soterrado no cemiterio de Tomonde (Cerdedo).

Aurelio Toresano Fonollosa

Natural de Covelo, parroquia de San Cibrán de Padrenda (Ourense), onde naceu o 31 de xullo de 1933, fillo de Gregorio e Francisca.

1 *Boletín Oficial do Ministerio de Defensa. Diario Oficial do Exército, Consello Supremo de Xustiza Militar*, no apartado de haberes pasivos.

Ingressa na Garda Civil o 1 de abril de 1954. Veu destinado de Cabo Comandante ao posto de Codeseda o 25 de marzo de 1960. Conta como anécdota que cando se incorporou foi tomar un café ao bar do Panadeiro e díxolle o dono señor Alfonso: *Que sorte a súa, vir destinado a Codeseda, aquí pode vivir e durmir tranquilo que nunca pasa nada*. Ao pouco tempo cometeuse un asasinato en Tomonde, parroquia que pertencía ao posto de Codeseda. E aínda tivo outro asasinato cometido en Parafita (Nigoi).

Foi o derradeiro cabo da Garda Civil en Codeseda, pois, ao cerrar o posto o 26 de outubro de 1968, é destinado ao posto da Estrada. Ascende a sarxento o 24 de setembro de 1970, sendo destinado ao posto de Caldelas de Tui. Ascende a sarxento primeiro², e a tenente con data 8 de xuño de 1977, pasando para a comandancia de San Sebastián. Ascende a capitán o 31 de agosto de 1983 e está ao fronte da Compañía da Reserva da 6ª Zona de León, e con data 17 de abril de 1986 pasa destinado³ á comandancia de Ourense. Pasa a situación de retirado no ano 1987. Condecoracións: Cruz da Constancia suboficial, Cruz de San Hermenexildo e Placa San Hermenexildo, ademais de varias felicitacións.

Gardas civís

Ramón Rodríguez Porto

Veu a este mundo o 30 de agosto de 1920 no lugar de Casás, parroquia de Santa Baía de Chamosiños no concello de Trasmiras (Ourense), fillo de Bonifacio Rodríguez Salgado e de Hermesinda Porto Colmenero, naturais da parroquia de San Salvador de Faromontaos, no concello de Xinzo de Limia.

Contrae esposais na igrexa parroquial de San Xurxo de Codeseda o día 26 febreiro de 1949 con María Piñeiro López. Foron testemuñas do enlace matrimonial Primo Vilas Vázquez, Francisco Enríquez Flores, Emilio Eirín Torres e José López López de Vigo. Pasou a residir no lugar de Fontenlo, na parroquia de Codeseda, onde tiña alugada unha casa.

² *Diario Oficial do Exército* nº 204, de 23 de decembro de 1974.

³ BOMD nº. 73.

Ingresa no Rexemento de Infantería N° 31, de gornición en Astorga, o 26 de outubro de 1938 ata o 19 de novembro, que pasou a formar parte do 7° Batallón de Carros, estando de garda na Serra de Espasante. En 1939 pasa ao pobo de Chirivella (Valencia), onde permanece ata 1940. Xura fidelidade á bandeira do seu rexemento o 20 de xaneiro de 1941. E o 1 de xuño de 1941 causa baixa neste corpo por ter sido licenciado. Mobilizado, preséntase no Rexemento Infantería 56 en Vigo o día 1 de decembro de 1942. Con data 25 de maio marcha con licenza ilimitada.

Procedente do Rexemento Infantería Murcia N^o42, ingresa no corpo da Garda Civil na clase de garda segundo de infantería con destino na 2° Comandancia do Primeiro Terzo Móbil (Madrid), firmando un compromiso de tres anos⁴. Con data 21 de abril de 1948 incorpórase á 139 comandancia da Garda Civil de Pontevedra, sendo destinado ao posto de Forcarei. Logo formou parte do destacamento da Garda Civil, creado en Codeseda en 1948.

En febreiro de 1951 foi dado de alta no posto de Especialistas de Vigo e en agosto do mesmo ano de alta no posto de Guillarei. En agosto de 1954 pasa ao posto de Pousa. No ano 1959 é destinado a 122 Comandancia de Ourense, pasando a prestar servizo no posto de Tamairón. En xuño de 1961 é destinado ao posto de Bermude. Causa baixa na comandancia de Ourense o 4 de abril de 1962 e alta na 143 Comandancia, sendo destinado para o posto de Portomoco. O 12 de febreiro de 1963 remite certificado de inutilidade en acto de servizo, expedido polo tribunal médico da 8ª Rexión Militar con data 15 de decembro de 1962, fixando a súa residencia en Ourense. A partir do 1° de abril de 1963, concédenselle gratificación de permanencia no servizo de 2.400 pesetas. O 30 de novembro de 1965 é dado de baixa na 143 Comandancia e alta na 140 Comandancia da Coruña, sendo destinado para o posto de Buño, e en maio de 1967 pasa a prestar servizo no posto de Arzúa. Por Orde 19 de xuño de 1967 concédeselle a gratificación de permanencia no servizo de 3.600 pesetas. Recibe a felicitación⁵ colectiva do Excmo. señor ministro da Gobernación en nome do goberno da nación ás forzas do

4 Orde Ministerial de 12 de decembro de 1947 (D.O. n° 284).

5 Orde Xeneral do Corpo N° 4 de xullo de 1968

María Piñeiro López e Ramón Rodríguez Porto. 1949. Cedida polos irmáns Rodríguez Piñeiro.

Corpo polas máis altas calidades de valor, disciplina, honor e espírito de sacrificio. Pasa á situación de retirado no mes de setembro de 1970 por ter cumprido a idade regulamentaria.

Finou en Codeseda o 3 de xullo de 2008 e foi soterrado no cemiterio parroquial.

Ángel Vega Ranilla

Natural de Figueruela de Arriba (Zamora), onde nace o 21 de febreiro de 1921, fillo de Julián Vega Nogal e de María Cándida Ranilla Álvarez, naturais de Alcañices.

Forma parte dos primeiros gardas civís que formaron o destacamento de Codeseda no ano 1948.

Uniuse en matrimonio na igrexa parroquial de San Xurxo de Codeseda o 21 decembro de 1953 con Dolores Álvarez Andújar. Foron testemuñas do enlace o cabo 1º Francisco Enrique Flores, o garda civil Victorino Salinas Izcué e Dalmacio Díaz.

Os pais da dona, tiñan unha carnicería polo que lle aplicaron a incompatibilidade. Estaba destinado no posto de Forcarei no ano 1956. O seu pasamento acontece en Vigo o día 17 de agosto de 2010.

Adolfo Jesús Travieso Montero

O seu nacemento tivo lugar en Chantada (Lugo) o 29 de decembro de 1924, fillo do garda civil Julio Travieso Boén, natural de Ortigueira (A Coruña) e Consuelo Montero López, natural de Somoza (A Coruña). Garda civil destinado en Codeseda en 1948, formou parte do primeiro destacamento da Garda Civil nesta parroquia. Morreu en Ferrol o 7 de decembro de 1990 e foi inhumado no cemiterio de Narón.

Alfonso Fernández Salgado

Orixinario de Lamela de Pereiro de Aguiar, onde veu ao mundo o 12 de marzo de 1924, fillo de Lisardo e de Jesusa.

Contrae matrimonio na demarcación do posto de Codeseda na igrexa parroquial de Santa Mariña de Ribela o 15 de maio de 1954 con María Dolores Vázquez Borrageros, nada en Rivela o 4 de marzo de 1931, filla de Martín e Carmen. Finou o día 23 de xuño de 2001 e recibiu sepultura no cemiterio parroquial de Santa Mariña de Rivela.

Formou parte do destacamento da Garda Civil de Codeseda no ano 1948. En 1954 cando casou atopábase destinado en Gres (Vila de Cruces). Pasou case toda a súa campaña na Garda Civil na Comandancia de San Sebastián, onde estaba destinado no Servizo Fiscal na Sección de Mariños (estes Gardas Civís vestían de cor azul, camisa, guerreira e pantalón e gorra de prato da mesma cor e eran os responsables de facer a visita de fondeo nos buques), e nesa situación alcanzaría a Reserva Activa.

Ingresa como policía local no concello da Estrada, procedente da Agrupación Temporal Militar da Garda Civil, tomando posesión o 29 de agosto de 1980 e cesa ao cumprir a idade regulamentaria con data o 29 de agosto de 1984, que pasa a retirado.

Amancio Novoa González

Nado o día 9 de novembro de 1923 na parroquia de Santa Baia de Castro de Escuadro, concello de Maceda (Ourense), fillo de José Ramón Novoa Vázquez e de Carmen González Crespo, naturais e veciños de Maceda.

Título de armamento, 1965. Foto cedida pola familia Novoa Sieiro.

Casou na igrexa parroquial de San Xurxo de Codeseda o 17 de agosto de 1953 con Dolores Sieiro Castro. Foron testemuñas do enlace o médico José Pena, o cabo 1º da Garda Civil Francisco Enríquez Flores e o industrial Alfonso Fernández Castro.

Os pais da moza eran propietarios do *Bar Isolino*, o que era un impedimento para continuar destinado en Codeseda, pola suposta incompatibilidade, sendo destinado ao posto da Garda Civil de Vilanova.

Ingresara no exército no Rexemento de Artillería Rías Baixas o 16 de abril de 1944, como soldado na clase de artilleiro de 2ª. Xurou fidelidade á bandeira o 31 de maio de 1944. Foi promovido ao emprego de cabo o 21 de decembro de 1944 con alta do día 1 de febreiro de 1945.

Ingresna na Garda Civil o 2 de xaneiro de 1948 en clase de garda segundo de infantería con destino na 2º Comandancia do Primeiro Terzo Móbil (Madrid), onde permanece desde o 1 de xaneiro ata o 31 de abril de 1948. Firma compromiso por un período de tres anos, renovable cada catro anos.

O 19 de abril de 1948 é dado de alta na 139 Comandancia da Garda Civil de Pontevedra, sendo destinado ao posto de Dozón,

logo, o 6 de maio de 1949, pasa destinado ao posto de Borraxeiros; o 1 de decembro de 1950 ao posto de Especialistas de Vigo; o 3 de febreiro de 1951 ao posto de Codeseda; o 1 de maio de 1953 pide destino para o posto de Amorín; o 9 de xullo causa alta de novo no posto de Codeseda e o 13 de abril é destinado ao de Vilanova por aplicación da incompatibilidade.

Foi promovido ao emprego de garda primeiro con data 1 de decembro de 1954. Con data 10 de xuño de 1955 é dado de alta no posto de Pontevedra e está concentrado no balneario da Toxa do 4 de xullo ao 1 de outubro de 1957. O 1 de agosto de 1959 é dado de alta na plana maior da 139 Comandancia de Pontevedra. O 29 de setembro de 1962 marcha para Madrid, para seguir un curso de formación de mecánicos elementais de máquinas de escribir, regresando unha vez superado o curso o 22 de outubro. Segue destinado na plana maior da Comandancia. O 2 de outubro de 1965 marcha de novo para Madrid para tomar parte no curso «Mecánicos Elementais de Armamento e Máquinas de Escribir», presentándose o día 4 na xefatura de armamento da Dirección Xeral do corpo.

O 19 de xullo de 1968 recibiu a felicitación colectiva do ministro de Gobernación. En 1972 ascende ao emprego de garda primeiro⁶. Con data 23 de maio de 1973 do centro directivo do Estado Maior, Xefatura de Armamento, remítenlle «Título de Especialista en Explosivos» e é destinado na plana maior da comandancia de Pontevedra en armamento. O 14 de xaneiro de 1975 marcha para A Coruña con motivo de facer o «Curso Nacional de Información sobre Desactivación, Levantamento e Destrucción de Artefactos Explosivos non Regulamentarios no Exército», de onde retornou o día 5 de marzo como apto. Do 11 ao 15 de maio estivo en Madrid no Departamento Central de Explosivos.

Con data 9 de novembro de 1981 pasa á situación de reserva activa na plana maior da comandancia de Pontevedra ata o seu pase á situación de retirado o día 9 de novembro de 1988. Fixa a súa residencia en Codeseda, onde vivía co súa dona, ata ter lugar o seu óbito, que acontece o 15 de decembro de 2020.

6 Orde Xeral Nº 16 de 13 de abril de 1972

Certificado, 1975. Cedido pola familia Novoa Sieiro.

Victorino Salinas Izcue

Naceu o día 29 de marzo de 1916 en Eugui, pertencente ao municipio de Esteribar da Comunidade Foral de Navarra, fillo de Romualdo Salinas Vergara e de Getrudis Izcue Bronte, naturais de Murugarren, municipio de Yerri (Navarra.)

Ingresa na Garda Civil no ano 1941, sendo destinado ao posto de Mundaca, da comandancia da Garda Civil de Bilbao, onde permanece ata o ano 1944 que pasa destinado á comandancia da Coruña no posto de Cee, onde permanece ata incorporarse ao posto da Garda Civil de Codeseda o 1 de maio de 1953.

Recibe gratificación do Concello para axuda do aluguer da vivenda na sesión de 3 de xuño de 1953, pois tiña unha casa alugada no lugar de Barro. Causa baixa no posto de Codeseda no ano 1956, sendo destinado para o extinto posto A Pasaxe na parroquia de Camposancos no concello da Guarda, e do ano 1958 ata 1959 no posto de Baiona.

En 1959 pasa destinado para o posto de Collanzo en Asturias ata que en 1961 recala de novo na comandancia da Coruña, sendo

Victoriano Salinas Izcue, 1955.
Cedida por Víctor Salinas.

destinado para o extinguido posto de Caión (A Laracha), onde se retira o día 29 de marzo de 1966. Ata que por cumprir a idade determinada no parágrafo 1º da Orde Ministerial de 14 de marzo de 1944, pasa a situación de retirado na 140 Comandancia da Garda Civil da Coruña⁷, onde se atopaba destinado. Finou na Coruña o 2 de outubro de 2008 e foi inhumado no cemiterio de Caión (A Laracha).

Vicente Corral Casal

Natural do lugar de Vilasuso, parroquia de Santa María a Maior do Val, no concello de Narón (A Coruña), onde naceu o 26 de maio de 1926, fillo de Manuel Corral López e de Asunción Casal Rodríguez, naturais da parroquia de Santa María a Maior do Val de Narón.

Ingresa no exército como voluntario o 1 de febreiro de 1946 no Rexemento Mixto de Artillería Nº 2 do Ferrol como artilheiro de 2ª clase. Prestou xuramento de fidelidade á bandeira o día 13 de xuño de 1946. No ano 1949 causa baixa neste corpo por finalizar o seu compromiso co exército.

En decembro de 1949 concédeselle o ingreso no Corpo da Garda Civil e está desde o 1 de xaneiro de 1950 na Academia Rexional de Instrución da Garda Civil, en Madrid, ata finais de abril do mesmo ano. Foi considerado apto na clase de tropa como garda segundo de infantaría, sendo destinado á comandancia de Pontevedra e por Orde de 30 de marzo pasa a ocupar destino no extinguido posto de Eiras (O Rosal). Con data de 15 de marzo de 1951 é destinado ao posto de especialistas de Vigo e en xullo do mesmo ano pasa o posto de especialistas de Bouzas. O 18 de marzo de 1953 é dado de alta con destino na Estrada e con data 11 de marzo de 1954 pasa a Codeseda, onde permanece ata o 22 de xullo de 1960, incorporándose á comandancia da Garda Civil da Coruña o 10 de agosto, sendo destinado para o posto de Malpica. O 12 de maio de 1962 pasa destinado ao posto de Santa Comba. O 27 de outubro do mesmo ano foise para

7 Diario Oficial do Exército, nº 71, de 27 de marzo de 1966, páxina 1.417.

o Pazo de Meirás, regresando ao seu destino o 29 de decembro. Realiza o Curso de Cabo por oposición na Academia para cabos en Madrid desde o 20 de marzo de 1964 ata o 20 de xuño que finaliza dito curso coa cualificación de apto. Concédese-lle dito grao coa antigüidade de 20 de novembro de 1963, pasando destinado para a comandancia da Garda Civil de Pontevedra, prestando os seus servizos no extinguido posto de Eiras (O Rosal), facéndose cargo do mando o 8 de xullo de 1964. Ascende a cabo primeiro por antigüidade o 20 de novembro de 1964. Causa alta na comandancia da Garda Civil de León con dereito a indemnización por troco de residencia, incorporándose ao posto de Riaño o 24 de xuño de 1965. O 22 de xullo foi concentrado para a comandancia da Coruña con motivo da estancia da S.E. o xefe do Estado, retornando a Riaño o 26 de agosto.

Despois dunha longa enfermidade finou no Hospital Militar de Pontevedra o 19 de outubro de 1966, cando contaba 40 anos. Casado, pai de dous fillos gardas civís, un, José Corral Peón, que veu ao mundo no cuartel da Garda Civil de Codeseda e que ingresa na Garda Civil, retirándose co grado de comandante, sendo pai de Vicente, que foi o número un da súa promoción de oficial e que recibiu das mans da súa maxestade o rei Juan Carlos I o sable de oficial (tenente) e na actualidade ostenta o grado de tenente coronel. O segundo fillo, Jose Manuel Corral Peón, é tamén garda civil, destinado na Unidade de Policía Xudicial da comandancia da Garda Civil de Pontevedra.

Vicente Corral Casal, 1952. Cedida por José Corral Peón

Manuel Anselmo Soto González

Nado o día 31 de maio de 1922 na parroquia de San Xulián de Celaguantes, municipio da Peroxa (Ourense), fillo de Constantino Soto Pandiello, natural da parroquia de Santiago de Carracedo, e de Elena González Quiroga, natural de Celaguantes, ambas na Peroxa.

Garda civil, estaba destinado en Codeseda en 1957 procedente do posto de Crecente. Finou en Vigo o día 30 de decembro de 2005.

Luis Arenaz Alcaide

Natural de Cambados onde naceu o 9 de febreiro de 1924, fillo do Carabiniro do Reino Manuel Arenaz Arenaz e de Juana Alcaide Porrás. Finou en Pontevedra o 4 de xuño de 2003 e foi sepultado en Santa Mariña Dozo en Cambados.

O 1º de decembro de 1944 entra como recruta de caixa, artilleiro de 2ª no Rexemento Artillería nº 25.

Causa alta no corpo da Garda Civil con destino a 2ª Comandancia do Primeiro Terzo Móvil (Madrid), firmando por un período de tres anos⁸.

O día 28 de abril de 1945 efectuou a súa incorporación á 139 Comandancia Mixta de Pontevedra en calidade de garda segundo de Infantería, procedente da 2ª Comandancia do Primeiro Terzo Móvil (Madrid), sendo destinado ao posto da Garda Civil de Vilanova de Arousa.

Renova o compromiso de reenganche cada catro anos. O 1 de xaneiro de 1950 recoñéceselle o primeiro quinquenio (logo no ano 1951 os quinquenios pasan a trienios por Orden da Xefatura do Estado de data 19 de decembro de 1950).

Con data 14 de abril de 1954 é dado de alta no posto da Garda Civil de Codeseda, pertencente a 7ª Compañía da Estrada, procedente do posto de Vilanova de Arousa. Na revista de marzo de 1956 é promovido ao emprego de garda 1º por reunir as condicións que determina o artigo 2º do Regulamento de Ascensos das Clases de Tropa do Corpo.

8 D.O. nº 281. Orde do Ministerio do Exército de 11 de decembro de 1944.

O 19 de xaneiro de 1957 prestou xuramento de fidelidade á bandeira e estandarte do rexemento de Artillería de Costa Rías Baixas de guarnición en Pontevedra.

Con data 17 de marzo de 1959 fíxose cargo, con carácter accidental, do mando do posto de Codeseda, cesando neste cometido o 31 do mesmo mes. Isto repetírase varias veces nos anos seguintes, xa que volve a facerse cargo con carácter accidental do posto de Codeseda en xuño-outubro dese ano, en abril-maio de 1960, en xuño de 1962, en novembro-décembro de 1964, en novembro-décembro de 1965, en xuño e en novembro de 1966 e en setembro de 1967.

Pola proximidade ao peche do posto da Garda Civil de Codeseda, na revista do mes de outubro de 1968, causa alta como garda 2º na Plana Maior da 631 Comandancia da Garda Civil de Pontevedra, á que se incorporou o día 5 do dito mes.

O 1º de xaneiro de 1970 recibiu unha gratificación de 3.600 pesetas por permanencia no servizo.

O Excmo. señor tenente xeneral director con data 2 de decembro de 1971 aproba a proposta para que desempeñe o cometido de escribente no Servizo de Estatística Militar da 631 Comandancia de Pontevedra.

Ascende ao emprego de garda primeiro⁹ e pasa á situación de Retirado a finais do mes de febreiro de 1974 por cumprir a idade regulamentaria¹⁰.

Manuel Rubianes Urcera

Natural do lugar da Lagoa (Vilagarcía de Arousa) onde veu a este mundo o día 11 de novembro de 1913, fillo de Enrique Rubianes Cardalda e María Alberta Urcera Vázquez, ambos naturais do lugar de Sobrán en Vilagarcía.

Ingresa na Garda Civil, sendo soldado da Agrupación de canóns antitanques. Por Orde 27 de xaneiro de 1941 ascende a Garda Segundo sendo destinado para a comandancia de Navarra¹¹.

9 Orde do 63 Terzo nº 218 de 28 de febreiro de 1973

10 Orde do Ministerio do Exército de data 23 de novembro de 1974

11 B.O.E. nº 52, de 21/2/1941, páx. 1272- Ministerio do Exército-Dirección Xeral da Garda Civil.

Comida familiar dos gardas Arenaz e Rubianes.
Foto cedida por Luis Arenaz Coronas.

Destinado en Codeseda desde mediados de 1950 ata o seu pase a situación de retirado en novembro de 1967. Xa retirado incorpórase a destinos civís. Finou o día 6 de outubro de 2007 en Vilaxoán (Pontevedra).

Benigno Fernández Álvarez

Nado en Teis (Vigo) o 12 de outubro de 1934, fillo do garda civil Benigno Fernández Estévez e de Carmen Álvarez Estévez.

Ingressa na Garda Civil o día 1 de xaneiro de 1955. Estivo destinado en Codeseda a principios do ano 1960, procedente do posto de Goián (Tomiño). Pasa destinado para intervención de armas da comandancia de Pontevedra a mediados de 1968. Retirado¹² con data 12 de outubro de 1999, finou en Pontevedra o 10 de maio de 2008.

Gerardo Crende Lago

Viu a luz o 22 de xaneiro de 1920 en Santo Adrián de Cobres, concello de Vilaboa (Pontevedra), fillo do carabineiro do Reino, Pedro Crende Pérez e de Concepción Lago González.

Procedente do Rexemento de Infantería N° 57, ingresa na Garda Civil na Academia Rexional de Instrución de Santiago de Compostela. Garda segundo¹³ con data 10 de febreiro de 1944. Desde o

12 Boletín Oficial Defensa, n°. 116, de 16 de xuño de 1999

13 Diario Oficial do Exército, n° 35 de 12 de febreiro de 1944.

Gardas Arenaz e Crende. Foto cedida por Luís Arenaz Coronas.

desaparecido posto de Canido (Vigo) chega destinado en agosto de 1960 ao posto da Garda Civil de Codeseda. Unha vez pechado este cuartel, colle destino no posto da Estrada. Retirado en xaneiro de 1970, pasa a vivir a Pontevedra.

Tiña tres fillos gardas civís, o cabo 1º Gerardo Crende Rubiños, o garda civil José Antonio, e Pedro, que naceu en Codeseda en setembro de 1964 e foi garda civil auxiliar.

Gerardo Crende Lago finou en Pontevedra o 11 de abril de 1991.

Fernando González López

Veú destinado como garda civil a Codeseda a finais de 1967. Estando en Codeseda realiza o curso de cabo, ascendendo a primeiros de 1968 e sendo destinado dentro da Comandancia da Garda Civil de Pontevedra.

Antonio Fernández Rodríguez

Garda Civil destinado en Codeseda nos primeiros meses de 1968. Co peche do cuartel, pasa destinado ao posto da Estrada.

Morreu no Hospital Militar da Coruña entre 1975 e 1978, e foi sepultado en Parada do Sil (Ourense).

Ramón Sampedro Rivera

Nacido en Cerdeira no concello de Xunqueira de Ambía (Ourense) o 25 de agosto de 1943, fillo de Filemón Sampedro Gómez e de Manuela Rivera Simón.

Garda civil, incorporouse ao posto da Garda Civil de Codeseda o día 15 de agosto de 1968, pasando a residir na casa de Manuel Porto e Felicitas, que rexentaban un bar-ultramarinos. Co peche do cuartel a finais de outubro do mesmo ano pasa destinado para o posto da Garda Civil da Estrada.

No ano 1977 realiza un curso de transmisións e en xaneiro de 1979 é destinado á compañía de Noia (A Coruña) como operador de transmisións. En decembro de 1982 foi destinado á compañía de Santiago como operador de comunicacións CECOM. En maio de 1986 pasa á 1ª Zona de Madrid. No ano 1988 é destinado ao CECOM da comandancia de Lugo e no ano 1991 pasa ao CECOM da Comandancia de Ourense, onde se retira no ano 2001.

Pai de dous fillos Gardas Cívís, Carlos Sampedro Meire, destinado no COS da Comandancia de Bilbao, e Begoña Sampedro Meire, primeira muller Tedax da Garda Civil, destinada no Grupo Especial de Desactivación de Explosivos da Comandancia da Garda Civil da Coruña.

Outros gardas cívís destinados en Codeseda foron Severiano e Ovidio. Non encontramos datos sobre eles malia as intensas pescudas realizadas.

Codeseda sen cuartel

Velai que co peche da Casa-Cuartel da Garda Civil comeza a decadencia de Codeseda. Posteriormente, a xubilación dos médicos don José Pena Eirín e don José Fernández Ferrín –que abandona de forma definitiva a parroquia– leva a que a farmacia de Francisco Eirín Torres sexa pechada e se traslade á Estrada, onde na actualidade permanece co nome de farmacia Eirín, diante da praza do Concello. Esta farmacia rexentouna don Francisco Eirín, logo a súa filla Ana e na actualidade a súa neta, tres xeracións de farmacéuticos.

Co empobrecemento do rural chega a emigración cara a lugares, onde poder traballar e aforrar uns cartiños, de aí que uns se trasladan a Madrid, Cataluña, Asturias e País Vasco, mentres que outros emigraron por Europa, a Francia, Suíza, Alemaña ou Reino Unido, e mesmo a países de ultramar como Estados Unidos, Canadá, México, Arxentina e Venezuela, entre outros. Isto fixo que moitos dos nosos veciños se acomodasen á nova situación laboral emprendendo alí unha nova vida. Os empresarios fóronse xubilando e pechando os seus negocios. Os únicos que seguen co mesmo establecemento son o taller de automóviles Antonio Picallo, que agora rexenta o seu fillo Moncho Picallo e antes que despois pasará o relevo ao neto Brais Picallo; a panadería *O Panadeiro* de Codeseda rexentada na súa fundación por Alfonso Fernández Castro e a súa dona Elvira González Canabal, tres xeracións de panadeiros, continuando co negocio o fillo Juan José Fernández González e na actualidade polo neto dos primeiros panadeiros, Alfonso Fernández Muras; o café-bar *O Panadeiro* de Codeseda, hoxe propiedade de Alfonso Fernández Muras e rexentado na actualidade pola empresaria da hostalaría Esther Domínguez Castro, con atención excelente e unha calidade do produto que exalta a comida caseira, cunha extensa variedade de pratos e tapas, ademais dos seus famosos callos. Outros establecementos son a tenda de alimentación da señora Dolores da Regenga, Dolores Vázquez, que logo rexentou o seu fillo Manuel Vázquez Graña, xunto co súa dona, Lela Neira, e que hoxe dirixe a súa neta Rosabel Vázquez Neira. Carpintería de Manuel Leal Caramés que na actualidade dirixe José Fuentes co nome de carpintería de Codeseda.

Codeseda na actualidade carece de sucursal bancaria, aínda que ata hai uns anos contaba con Caixa de Aforros e unha oficina do Banco Santander, agora as dúas pechadas. Abanca, a través dun autobús, atende aos veciños unhas horas un día á semana.

En canto á sanidade, temos unha farmacia rexentada por Susana Rodríguez Lorenzo, un centro de saúde que é atendido polo popular doutor Oscar Rancaño Brañanova e unha enfermeira, en horario de mañá de luns a venres agás os mércores.

A alimentación conta cun supermercado, xa citado. Hai dous bares, o referido do Panadeiro e o outro situado na fermosa car-

balleira que, aproveitando o tirón do camiño xacobeo da Geira e Arrieiros, púxolle este nome. Dúas perruquerías rexentadas unha por Sandra Rivas de la Iglesia e a outra por Susana Rivas dos Santos. Unha tenda Taylo, onde se pode atopar de todo, incluíndo prensa e revistas, rexentada por Carmen López Eirín. Por outra banda están a dispor do público catro casas de turismo rural, *Casa Avelina Garrido*, pioneira en Galiza do turismo rural, rexentada por María Luz Sofía Constenla Garrido e na actualidade pola súa filla Maite Brea, *Casa do Avó*; *O Palomar*, dirixida por Francisco Liste e *Casa Vagalumes*, rexentada polo seu propietario Alejandro Sanmartín.

No eido da cultura conta cun CEIP que leva o nome do poeta de Codeseda, José Manuel Cavada Vázquez, onde acoden cativos de toda a comarca, mesmo da vila da Estrada. Conta con comedor e os niveis que se imparte son infantil e primaria. Conta esta parroquia con biblioteca, instalada nos baixos do antigo Grupo Escolar.

No que atinxe á relixión, a Igrexa católica conta cunha igrexa parroquial en Codeseda, unha ermida de San Antonio no lugar de Monteagudo e o santuario da Virxe de Guadalupe no lugar da Grela. A Igrexa evanxélica ten un centro evanxélico de retiros e campamentos no lugar de Quintas.

Desde a nosa modesta opinión, o rural tiña que recibir máis axudas das administracións públicas, facilitar á xente nova establecerse no rural, dotándoo de servizos e tecnoloxía hoxe en día imprescindibles, baixándolle os impostos e facilitándolle créditos de baixo interese para desenvolver pequenas industrias, gandeiras ou agrícolas, con produtos ecolóxicos, e a apertura de establecementos comerciais.

Non é atractivo para posibles veciños vérense establecidos nun mundo rural decadente, quizais polo abandono un pouco por parte de todos, poren é unha realidade que se palpa ao fixar a vista nas beirarrúas cheas de herbas, pistas sen limpar, carballeira da feira en total abandono, palco da música descoidado e escachado, colectores do lixo instalados na fermosa carballeira a carón do camiño da igrexa que deixan un cheiro fedorento, lixo por fóra, cristais no chan. Refuxio de pesca en total abandono, etc.

Malia todo, hai en Codeseda veciños que traballan para que a vila se recupere e se revitalice. Xente nova que a través de asociacións como a de «Mulleres Rurais», «Codeseda.com» e «Codeseda Viva» poñen todo o seu afán en recuperar as nosas orixes, en promover o que temos de valor, como pode ser o Camiño da Geira e dos Arrieros que atrae a peregrinos, a rota de sendeirismo percorrida por deportistas e camiñantes que gozan da natureza, un ábsida románica do antigo mosteiro feminino baixomedieval de Codeseda que capta a estudantes, investigadores e historiadores. Todo isto ofrece un ambiente familiar para que novas familias se instalen na parroquia.

Antes de pechar este artigo chega a boa nova de que a antiga Casa Cuartel da Garda Civil vai ser restaurada. Parabéns aos propietarios do inmovible.

Fontes orais

Membros da Garda Civil destinados en Codeseda: o capitán Aurelio Toresano Fenollosa e os gardas Amancio Novoa González e Ramón Sampedro Rivera.

Fillos deses gardas civís destinados en Codeseda: Victor Salinas, Luis Arenaz Coronas, irmáns Elvira e Manuel Rodríguez Piñeiro e Novoa Sieiro, Comandante José Corral Peón, cabo Gerardo Crende Rubiños e garda Jesús Hermida González.

Persoas vencelladas ao posto da Garda Civil: a madriña da entrega da bandeira Purificación Pena Chicharro e o seu irmán Genaro Pena Chicharro. Luís Álvarez Fraiz, fillo do dono do inmovible que ocupaba a Casa-Cuartel da Garda Civil de Codeseda.

Bibliografía

- AA.VV. Codeseda.com en papel, nº 2 Asociación Codeseda Viva (2020)
- FARO DE VIGO.- (Silvia Pampín) Ecos de un tiempo en el que Codeseda tuvo Benemérita. 27 xuño 2012.
- FERRO PEGO, LUÍS. (2008) *Galicia- Heráldica, Xenealoxía e Nobiliaria*, tomo LIX, Heráldica Institucional. Capítulo 6. «Forzas e Corpos de Seguridade». Hércules de Edicións. A Coruña.
- Nomenclátor de Galicia*, toponimia oficial das provincias, concellos, parroquias e lugares.
- PENA, Genaro (2010) «Apuntes para una biografía: el médico Pena, José Pena Eirín y su esposa Manolita Chicharro» *A Estrada. Miscelánea Histórica e Cultural*, Nº 13, Ed. Museo do Pobo Estradense Manuel Reimóndez Portela.

Fontes documentais

- ARQUIVO MUNICIPAL DA ESTRADA. Documentos da Garda Civil de Codeseda, Libros Actas dos Plenos do concello e Libros de Sesións da Permanente do concello. DIRECCION XERAL DA GARDA CIVIL, Sección Arquivo Garda Civil.- Madrid.
- BOLETÍN OFICIAL MINISTERIO DE DEFENSA. Diario Oficial do Exército. (Bibliotecavirtualdefensa.es)
- BOLETÍN OFICIAL ESTADO. Nº52, de 21 de febreiro de 1941, páxina 1272
- BOLETÍN OFICIAL DA GARDA CIVIL. Sección Persoal
- BOLETIN OFICIAL DAS CORTES XERAIS. Senado 20 outubro 1995.
- DIARIO OFICIAL DO EXÉRCITO, núm. 35 de 12 de febreiro de 1944, pax. 755 (bibliotecavirtualdefensa.es)
- DIARIO OFICIAL EXÉRCITO. núm. 71 de 27 de marzo de 1966, pax. 1.417. (Biblioteca-virtualdefensa.es)
- REXISTRO CIVIL de Caldas de Reis, Cambados, Chantada, Esteribar-Navarra, A Estrada, Figueruela deArriba (Zamora), Ourense, A Peroxa, Pontevedra, Rodeiro, Trasmiras, Valencia de Alcántara (Cáceres), Vigo, Vilaboa, Vilagarcía de Arousa e Xunqueira de Ambía.